

invloed van op het econo-
r niet nader
de diakonen,
resultaat kan
ik is toch een
gt buiten de

ciale politiek.
g even nader

e verzekering
En daarbij
en de werk-

gestichts- en
rijke arme-
ten behoeve
betaald, ar-
rijke taak van
n zieken, die
leegd, en van
ten aanzien
lt toch geval
Het is zuiver
erkloozenzorg,
leend wordt,
un buiten de
aalde normen

ook niet ont-
diaconieën.
et overgroot
n.
haar een prij-
ten deze tot
la, zelfs heeft
ter nog door
ilde) regeling
ch van veel
linge hulpver-
niet (wat mij
laconieën „ge-
complex van

samenwerking
vraag, of de
r ziekenhuis-
ler werkloos-
igen.
or den diaco-
dat door uit-
n deze kosten
ik dragen van
zij het ook
te, door mid-
meer en meer
ook den tijde-
enden, te be-
zelfstandighe-
r ook om de
schelijke ver-
kassen in
t terrein haar

onze grens-
weer bezien.
maatschappij
we den uit-
t schier ontel-
ngen, die het
tijden, de hy-
stellingen, die
manitair prin-
r menselijke
Gods gemeene
Christendom
aan de zuiver

ristelijke phi-
chtingen. De
Gereformeerde
n wordt door
et ambt der
an praktische
an den zuiver
mag worden

arbeid een
arbeid onzer
scontrôle over
ve van dezen
nvaard en als
n gewenschte
eschouwd.
rheids-armen-
cipe beoefend
le diaconieën.
laconale arm-
wil stilstaan.

ig te bespre-
kerkelijke
elijke philan-
ijke weldadig-
len eisch der
et uitgaan tot

Christus en om Zijnentwille tot den naaste, in
het bijzonder tot de armen, die Hij ons in Zijn
plaats achterliet.

En dat het voldoen aan dien eisch ook, ja
vooral, behoort tot de taak der kerk; dat de barm-
hartigheid langs georganiseerd-kerkelijke weg be-
hoort te worden beoefend, blijkt uit de geschiedenis
der eerste Christengemeente, zooals de Handelen-
gen der Apostelen deze beschrijft, blijkt even-
eens uit de brieven van de Apostelen.

Het grondbeginsel der kerkelijke weldadigheid
vindt, althans in Gereformeerde kringen, zoo alge-
meene en onbetwiste erkenning, dat het mij vol-
doende lijkt mij tot deze korte aanduiding te be-
perken.

Doch wel wil ik in aansluiting bij deze uit-
eenzetting nog wijzen op de beteekenis van de
kerkelijke armverzorging in onderscheiding van
de overheidsarmenzorg en op de beginselen, door
welke zij moet worden beheerscht.

Van beteekenis is deze kerkelijke armverzor-
ging allereerst voor de kerk zelf.

Herinnert ge u nog het verwijt van de zijde der
Duitsche nationaal-socialisten aan het adres der
kerken in Duitschland, dat ze de verzorging van
hun behoeftige lidmaten hadden overgelaten aan
den staat? Neen, de kerkelijke armverzorging
wordt niet beoefend om de gunst van de wereld
te winnen. Ze is het voldoen aan een Goddelijke
roeping, die, afgezien van het oordeel der men-
schen, moet worden vervuld. Doch de ervaring
leert, dat de kerken, die in dit opzicht haar roe-
ping verstaan, een getuigenis afleggen voor het
oog der wereld; een getuigenis, dat juist omdat
het niet in woorden doch in daden spreekt,
eerbied afdwingt, ook bij den niet-geloovige.

Van beteekenis is die armenzorg ook voor de
lidmaten der kerk. Want al verwerpen wij de
middeleeuwsche R-K. opvatting, die de armen
maakte tot een middel voor de rijken om hun
zaligheid te verdienen, tóch mag niet ontkend de
beteekenis van het offer in en buiten den eere-
dienst voor de praktijk der godzaligheid en tot
versterking der onderlinge liefde.

Maar bovenal is die armenzorg, althans indien
ze gedragen wordt door liefde en geloof, van be-
teekenis voor de gesteunden zelf.

En dan denk ik daarbij niet allereerst aan de
stoffelijke hulp, al is die natuurlijk in vele ge-
vallen onmisbaar. Ik denk vooral ook aan den
zedelijken steun. Zedelijke steun door liefdevolle
belangstelling; door het aanhooren, geduldig aan-
hooren van klachten; door het medeleven met de
gezinsomstandigheden; door het spreken van een
bemoeiend woord waar het gaat over de op-
voeding der kinderen; door het verschaffen van
praktischen raad bij moeilijkheid in zaken; door
het wijzen op Christus; door den steun van het
gebed; door het mede-gevoel, waar de nood neer-
drukt en klemmt.

Juist door dien zedelijken steun, door die vrij-
willige offervaardigheid, door die Goddelijke roe-
ping, die de weldadigheid stempelt tot een dienen
van Christus, verheft zich de kerkelijke arm-
zorg ver boven de burgerlijke, die zoo licht in
ambtelijke schablonen ontgaat en de vrijwillige
offervaardigheid mist.

Wil echter de diaconale armenzorg dezen natu-
rlijken voorsprong behouden, dan is het noodig,
dat zij de hand houdt aan de beginselen, die met
haar karakter ten nauwste verband houden.

En van deze beginselen zou ik ten eerste de
volgende willen noemen.

1. Behoort tot de roeping der kerkelijke arm-
zorg, dat zij ook en vooral aandacht schenkt aan
de z.g. preventieve en opheffende armenzorg.
Want, afgezien nog van den stoffelijken nood,
drukt de armoede ook in moreel opzicht zwaar,
wijl ze de zelfstandigheid en hiermede de per-
soonlijkheid zelve van den mensch aantast. En
hoe veel waarde de zedelijke steun der diaconie
ook moge hebben ter voorkoming van dezen moe-
reelen druk, beter toch dan dien zedelijken steun
is het natuurlijke middel, d.w.z. voorkomen of op-
heffen van armoede. Daarom ook mogen wij
steeds aan de z.g. werkverschaffing, ook al gaat
die uit van de overheid en al draagt ze min of
meer het karakter van steunverleening, den voor-
rang geven vóór den diaconalen steun. Want door
het verrichten van arbeid wordt weer het natu-
rlijke evenwicht tusschen inkomsten en ar-
beidsprestatie en hierdoor ook het morele even-
wicht in den mensch hersteld.

Een tweede beginsel is dat der geheimhouding.
De sluier der geheimhouding moet over de steun-
behoeftenden worden uitgespreid. Want omdat de
armoede de persoonlijkheid van den mensch neer-
drukt, wordt ze — en niet ten onrechte — als
een vernedering gevoeld. Met 't oog op dit beginsel
van geheimhouding verwerpen wij den z.g. steun
in natura, tenzij in bijzondere omstandigheden,
b.v. bij vrees voor drankmisbruik; verwerpen wij
ook een z.g. bonnenstelsel; en moeten wij onze
inlichtingen, ook die aan officiële instanties, ge-
lijk de armenraden, beperken tot zuiver statis-
tische gegevens, zonder dat daarbij namen wor-
den genoemd.

Verder noem ik het beginsel van voorrang van
bloedverwanten en andere betrekkingen, opdat,
naar den Timotheüs-brief, de diakonen degenen,

die waarlijk weduwen zijn, genoegzame hulp doen
mogen. Zelfs behooren, naar mijn meening, de
diaconieën in dit opzicht zoover te gaan, dat zij
niet alleen tot het verleenen van bijstand opwek-
ken, doch, indien daarvoor reden is, gebruik
maken van haar wettig verhaalsrecht, indien alle
andere middelen zijn uitgeput.

En eindelijk noem ik nog het beginsel, dat de
diaconale steun afdoende zij. Hieruit volgt reeds
onmiddellijk dat een gemeenschappelijk steunen
van een zelfde gezin door overheid en diaconie,
waardoor de hulpbehoevende genoot wordt zijn
omstandigheden aan meerdere instellingen bloot
te leggen, moet worden veroordeeld.

Zulke z.g. dubbele bedeeeling is een openlijk ge-
tuigenis van het tekort der kerk. En de praktijk
der dubbele bedeeeling, die gelukkig ook in Ned.
Herv. kringen in de laatste jaren herhaaldelijk
en met succes bestreden is, loopt, naar de er-
varing leert, tenslotte altijd uit op een geleidelijk
afschuiven van de armen naar de overheid. Neen,
onze gedragslijn moet niet zijn een slappe ver-
zorging van een zeer ruime groep; maar juist in-
tegenwoordig een intensieve zorg aan een groep, die
en door een getrouwe vervulling van de roeping
van staat en maatschappij, en door de zorg van
familieleden en vrienden binnen zoo eng moge-
lijke grens worde beperkt.

Zoo heb ik dan iets medegedeeld over de om-
standigheden, waarin de diaconieën haar taak ver-
richten. Ik heb iets gezegd over de beginselen van
den diaconalen arbeid. En in verband daarmee
pogde ik de verhouding tusschen publieke en
kerkelijke armenzorg aan te geven.

Doch nu wil ik ten laatste weer terugrijpen
naar hetgeen ik in het begin zeide: armverzor-
ging is in wezen een zaak van het hart.

Ik ben begonnen met een woord van den hu-
manist Goethe. Laat ik thans mogen eindigen
met een woord uit de Schrift. En dan kies ik niet
een getuigenis van Johannes, den apostel der
liefde. Evenmin een uitspraak van Jacobus, den
apostel van de christelijke praktijk. Doch dan
breng ik naar voren een woord van den apostel,
die meer dan welke andere apostel ook op het
geloof en de kennis ter zaligheid den nadruk
legde. Al ware het — zoo zegt de apostel Paulus,
— dat ik de talen der menschen en der engelen
sprak, al ware het, dat ik wist al de verborgen-
heden en al de wetenschap, en ik had de liefde
niet, zoo ware ik een klinkend metaal of een
luidende schel geworden, ja sterker nog, zoo ware
ik niets. Want — en dit geldt wel zeer in het bij-
zonder voor de armverzorging — geloof, hoop
en liefde, deze drie, maar het meeste van die is
de liefde.

Dr J. W. NOTEBOOM.

MUZIKALE KRONIEK

Allerlei.

I.

Reeds al te lang liggen sommige uitgaven —
muziek, of woorden over muziek — te wachten
tot ik aan enkele opmerkingen erover in deze
rubriek toe kon komen.

In mijn concertbesprekingen, die ik wegens tijds-
gebrek zal moeten staken, trachtte ik steeds de
belangstelling te richten naar het stimulerende,
naar het voor eigen kring stijl-vormende.

Met dezelfde bedoeling laat ik in dit kroniekje
uitgaven van verschillenden aard op muzikaal ter-
rein de revue passeeren, in de hoop dat ik zoo
meleken buiten den verkalkten vorm van de
„zuivere“ vakrecensie kan blijven.

Er is groote vraag naar beantwoording van de
volgende vragen: „Wat is de verhouding tusschen
muziek en religie? Wat is de verhouding tus-
schen muziek en woord?“ — en het aanbod is
schaarsch en de moeite van het aanhooren vaak
niet waard.

't Is daarom prettig, te kunnen wijzen op een
klein boekje, 40 bladzijden, waarin zooveel uit-
spraken zijn bewaard, die het denken prikkelen.

In een conferentie, gehouden begin September
1934 in het Oolgaardshuis te Arnhem, sprak Prof.
Dr G. van der Leeuw van Groningen over het
onderwerp „Woord en Toon“, en deze lezing werd
door H. J. Paris te Amsterdam uitgegeven onder
den titel: „Muziek en Religie in verband met de
verhouding van woord en toon“.

De moeilijkheid van het onderwerp blijkt al
duidelijk uit dezen titel.

Muziek staat tot Religie... eerste verhouding.
Woord staat tot toon... tweede verhouding.

„Muziek en Religie“ staat tot „Woord en Toon“
... derde verhouding, en wel de verhouding tus-
schen de twee eerstgenoemde verhoudingen.

En dan de termen in dit verhoudingspro-
bleem; het zijn evenveel problemen in de verhou-
ding: Muziek, Religie, Woord, Toon!

Ik heb wel genoten van dit boekje. Niet omdat

ik 't zoo roerend met den inhoud van a tot z
eens ben; sommige dingen, die ik in deze mu-
ziekroniek niet bespreken wil, schijnen me
schoone onwaarheden, vooral tegen den achter-
grond van het uitvoerige „Wegen en Grenzen“ van
denzelfden schrijver over de verhouding van Re-
ligie en Kunst.

Misschien heb ik er dit in gewaardeerd: hier
schrijft een auteur over Kunst, over Muziek, en
tracht niet eens den indruk te wekken, dat hij
iets gezegd heeft als hij iets gezegd heeft. Zoo'n
goed kunstkenner is hij, dat hij weet dat er eigen-
lijk niets te zeggen valt, alleen te doen en te
worden-gedaan.

In dit boekje ontmoeten elkaar musicus en...
musicus, artist en... artist.

Anderen ontmoeten elkaar in dit werkje niet,
al komen ze elkaar misschien wel tegen!

Een enkele aanhaling:

„Wie over Kunst spreekt“ — (dit is één alge-
meene opmerking vooraf) — „moet zich bewust
zijn, dat hij het niet heeft over de fraaie decora-
tie, de schoone versiering van het leven, doch
over het leven zelf.“

„Kunst is zelf cultuur, d.w.z. zij behoort tot
den harten arbeid van den mensch, die de wereld
oerbaar, die haar tot zijn wereld maakt.“

Om deze twee waarheden nog eens te mogen
lezen, en te zien welke consequenties het geloof
in wat hij zelf schrijft, voor den auteur heeft, is
de tijd al behoorlijk besteed.

Alle kunstenaars hebben met de daad van hun
artistiek scheppen getoond, dat kunst levensopen-
baring is, ... maar zoo gauw als ze erover gingen
spreken of schrijven, verkondigden ze vaak de
dwaaste theorieën. Wat kunnen we dan van leeken-
auteurs en -redenaars belers verwachten dan dat
ze zich vastklampen aan het laatste paaltje dat
„veilig“ terrein voor hen beteekent.

De lezer merke op, dat Prof. van der Leeuw in
geen van beide citaten een definitie geeft.

Nadat hij zijn algemeene opmerking heeft ge-
lanceerd, schrijft de auteur over „Het Woord“,
daarna over „Muziek“ en het conflict tusschen
die twee.

De thema's worden dan opnieuw doorgewerkt,
doch thans in Engführung, als „Heilig Woord“,
„Heilige Toon“, en „De eenheid van Woord en
Toon in hun heiligen oergrond“, terwijl Prof.
van der Leeuw besluit met twee hoofdstukken:
„De eenheid van Woord en Toon verworven“,
en: „Harmonie als Schepping Gods“.

„Muziek en Religie“ voert allicht tot de lezing
van „Wegen en Grenzen“ en „In den hemel is
eenen dans“.

Dat ik theologische bezwaren heb tegen zijn
werken, zal de schrijver waarschijnlijk niet ver-
rassen; hij zal dus niet verwachten, dat ik zijn
„Muziek en Religie“ als leidinggevend voor Ge-
reformeerden kring aanbeveel.

Inspireerd tot het denken over de gestelde
problemen werkt deze verhandeling echter in
hooge mate, en daarin zie ik voor ons haar be-
teekenis.

Wie schrijft er onder ons over deze materie als
Prof. van der Leeuw? Wie zet gewaagder betoog
op, ... en wie boeit sterker?

Ik ga zijn stellingen nu niet op de rij na, want
bij het overzien van andere uitgaven kom ik
daarop terug.

In Organisten Eeredienst, het officiële
orgaan van de Vereniging van Organisten bij de
Gereformeerde Kerken, worden dezelfde vragen
aangesneden.

Van dit blad verscheen het eerste nummer in
Januari 1932 in... twee pagina's; thans zijn de
maandafleveringen uitgedijd tot een dozijn blad-
zijden.

Het doel van de bovengenoemde vereniging
is: bevordering a) van al hetgeen, waardoor de
organisten, bij juiste opvatting van den openbaren
Eeredienst, mede kunnen werken aan een goede
verzorging van het muzikaal gedeelte daarvan;
b) van al wat het peil en de waardeering van het
orgelspel in het algemeen ten goede kan komen.

Geen wonder, dat men zich ook in dit blad
 bezig houdt met de vraag: wat is de verhouding
van muziek en... niet religie, maar muziek en
dienen van God, van muziek en Schriftuurlijke
Eeredienst? Evenals met die andere: de verhou-
ding van muziek tot woord.

Prof. van der Leeuw zegt op bl. 35 van „Mu-
ziek en Religie“: „Muziek kan niet prediken, maar
zij heeft wel deel aan de verkondiging. Want die
geschiedt niet alleen door het gesproken woord.
Zij geschiedt in de andersoortige zichtbaarheid
van het Sacrament. Zij geschiedt ook in de mu-
ziek. Ware dit niet zoo, de muziek zou uit den
Christelijken eeredienst moeten verdwijnen. En
dat heeft zelfs het Calvinisme niet gewild.“

Interessant is het in dit verband, om in „Orga-
nist en Eeredienst“ juist de vraag te zien opge-
worpen, of het muzikale deel van den Eeredienst,
in het bijzonder het orgelspel, beteekenis heeft,
en zoo ja, welke, voor dien Dienst.

U ziet, we zitten hiermee meleen weer in de
kwestie: kunst een schoone, doch overbodige,
vaak zelfs gevaarlijke decoratie, of kunst een
levensopenbaring van ieder die naar het vol-

maakte streeft en die eigen-aardige scheppings-gave kreeg?

Met de vraag naar de verhouding van woord en toon krijgen onze organisten in den Eeredienst te maken, telkens als ze een hand op het klavier zetten.

Volgens Prof. v. d. Leeuw onderscheidt het levende Woord zich van den schreeuw, door het beeld, dat door het Woord wordt opgeroepen. Ik zou hier liever lezen: voorstelling. Muziek daarentegen stelt niets voor in dien zin.

„Het woord is uitgangspunt van de muziek, meer niet; het bepaalt de stemming, — dan wordt het meegesleept in den stroom.” (p. 12).

„Elke muziek kan alles uitdrukken, — zolang onder uitdrukken hetzelfde verstaan wordt als het bij woorden beteekent. De fout ligt immers juist hierin, dat men meent, dat muziek op dezelfde wijze iets moet zeggen, als het woord dit doet. Zij moet beelden oproepen, zoo meent men. Men moet er iets bij kunnen denken, er zich iets bij voorstellen. Terwijl alle muziek, zoowel de z.g. absolute als de dramatische of programma-tische (het onderscheid is relatief) zich daardoor onderscheidt van het woord, dat men er zich niets bij kan voorstellen en alles. (Tenzij ze imiteert, maar zelfs nabootsing van den donder of het vogellied wordt eerst dan muzikaal interessant, wanneer men het natuurverschijnsel vergeet.” (p. 14).

„Wanneer op onze programma's niets anders stond dan Allegro, Largo enz., waren wij in wezen niets armer. De rest is literatuur.” (p. 14).

„Een gevoelsreligie vindt gemakkelijk, al te gemakkelijk een gevoelsmuziek.” (p. 19).

Deze dingen beteekenen iets voor de begeleiding onzer koralen in den Eeredienst; de overbrugging is scherp als een scheermes; naar den eenen of den anderen kant glijden we uit bij het zoeken van de „oplossing”.

J. L. F.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Keuring.

Men weet, dat onze onderwijzers op dit oogenblik gekeurd moeten worden, wanneer ze een nieuwe betrekking aanvaarden. Deze keuring betreft de i.b.c. Na de gevaren, die er bleken aanwezig te zijn, wanneer onze kinderen dagelijks in aanraking komen met een onderwijzer of een onderwijzeres, die aan een besmettelijken vorm van bovengenoemde ziekte lijdt, voelen we billijk en noodig, dat de regering hier regelen optreedt.

Op een ouderavond, waar ik dezer dagen aanwezig was, kwamen deze dingen ter sprake, ook in verband met de vraag naar schoolartsen. Op die vergadering kwam mede de vraag aan de orde, of niet menig kind gevaar brengt voor andere kinderen. Men voelde daar nog niet zoo veel voor een keuring van hoogerhand van alle kinderen. Wel achtte men mogelijk, dat de eigen huisarts een verklaring afgeeft, dat 't betrokkene kind geen gevaar oplevert voor de gezondheid van andere kinderen. Vroeger kwamen ze met het pokkenbriefje naar de school, nu zouden ze dus een andere verklaring moeten meebrengen.

Mij dunkt, we mogen deze dingen wel eens overwegen. De school schept inderdaad een terrein, waar gevaar is voor de gezondheid van het kind. Omtrent de inrichting van het gebouw hebben we allerlei voorschriften, die in het belang van de gezondheid zijn, maar de wijze, waarop de kinderen met elkander in aanraking komen, brengt inderdaad allerlei besmettingsgevaar mede. Daarvoor hebben we nu evenwel nog niet 'n geheel stelsel van schoolartsen noodig. Een nader contact met den huisarts, een verklaring van zoo iemand, die de familie al langer kent, zou al heel wat gerustheid geven. Ik acht die verklaring in vele gevallen van grooter waarde, dan die van een afzonderlijken schoolarts, die al de kinderen zou hebben te onderzoeken. Dat beneemt aan de school heel wat tijd.

Er is nu eenmaal onrust op dit gebied. Vaccinatie werd opgeschort, want ze was niet zonder gevaar voor het kind; onderwijzers moeten worden gekeurd. We staan in gevaar, dat er ook in dezen nog meer van bovenaf zal worden geregeld. Daarom lijkt het mij gewenscht, de keuring van de kinderen dicht bij het gezin te houden, zoo die noodig wordt geoordeeld.

G. r.

G. MEIMA.

De 60-jarigen.

Er gaan allerlei geruchten omtrent de pensionneering van 60-jarige onderwijzers. De Minister wil ruimte maken voor de jongeren en nu zal er een proef worden genomen met de vervroegde pensionneering van de onderwijzers.

Wat hieraan te beproeven is, begrijp ik niet. Men kan vooruit berekenen, wat de gevolgen zijn. Waarom een dergelijke maatregel niet bij andere takken van dienst zou kunnen worden genomen,

is niet recht duidelijk. Er is in de onderwijzerswereld niet bijzonder veel animo, in dezen als proefkonijnen te mogen dienen.

Van harte zijn we het er mee eens, de gelegenheid tot arbeid voor de jongeren ruimer te maken. Maar als de Minister een proef wil nemen, zou hij eens moeten onderzoeken, welke oudere onderwijzers en onderwijzeressen graag wat eerder hun werk zouden willen neerleggen: de heeren b.v. van boven de zestig, de dames van boven de vijf en vijftig. Dan zou er misschien al heel wat ruimte komen. Er mag hierbij toch zeker niet uit het oog worden verloren, dat nog heel wat ouderen uitstekend werk doen, dat niet zoo maar door de jongeren kan worden overgenomen. Bovendien komen er onder ons gelukkig nog groote gezinnen voor, maar die groote gezinnen brengen ook vooral in onze dagen de moeilijkheid, dat niet alle kinderen hun bestemming gevonden hebben, vóór dat de vader zestig jaar is. In vele gevallen zou er onrecht worden gedaan, wanneer er zoo maar maatregelen werden genomen, waarop niemand bij de opvoeding van zijn kinderen heeft kunnen rekenen.

Daarom moest de Minister het eerst maar eens probeeren met de vrijwilligers. Dan doet hij niemand onrecht.

G. r.

G. MEIMA.

Dit artikel moest wegens plaatsgebrek enkele weken wachten. — Uitg.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Zending in Oost en West.

I.

Het zendingswerk van Christelijk Nederland is buitengewoon gevarieerd. Talloze kerken en corporaties hebben hun eigen terrein en taak. En het is niet gemakkelijk, zich van allen en alles op de hoogte te stellen en te houden.

Nu is dat laatste wellicht ook niet noodig. Immers, het is al te prijzen, indien de leden der Gereformeerde Kerken den arbeid dier kerken volgen. En dan zal het nog wel zoo zijn, dat men in Zeeland zijn hoofdaandacht op Magelang concentreert, terwijl men in Friesland aan Keboemen en Wonosobo denkt.

De practijk zal dus wel den vriend en de vriendin der zending naar een bepaald gebied en tot een bepaald zending leiden.

Voor hen echter, die als voorgangers voorlichting moeten geven, is het noodig, dat zij verder zien dan hun beperkt, afgeperkt zendingssterrein. De predikant in Gelderland kan toch moeilijk onkundig blijven van hetgeen Noord-Holland doet, en de Gereformeerde predikant, waar ook, moet toch nagaan, wat de Genootschapszending op Java en de Buitengewesten doet. Zelfs zal hij, indien hij zich wat meer op de wetenschap der zending toelegt, zijn oog laten gaan over hetgeen Engeland, Duitschland en Amerika doen.

Zoo verwerft men kennis van de zending, welke niet bij de oppervlakte blijft staan en tot meeleven in staat stelt. Zoo leert men eigen zendingswerk meer waardeeren en liefhebben.

Het gaat niet aan, om zich van dien uitgebreiden wereldarbeid de noodige werken aan te schaffen; zelfs van het Nederlandsche zendingswerk is dit voor de meesten reeds te zwaar. In elk geval heeft de leek dringend behoefte aan een niet te groot boek, dat hem inlicht over hetgeen Christelijk Nederland aan de zending doet.

En zulk een boek is er!

Reeds 25 jaar geleden werd de behoefte aan zulk een boek gevoeld, en wel in Christen-studenten-kringen, waar in dien tijd de zendingsliefde sterk ontwaakte. Maar ook anderen wisten het boek te waardeeren en binnen drie jaar was het uitgevonden.

Toen verscheen in 1914 een tweede druk, uitgegeven bij den inmiddels opgerichten Zendings-Studie-Raad; de inhoud was aanmerkelijk uitgebreid, ja schier verdubbeld. Ir Jan Willem Gunning, de secretaris van dien Raad, stelde het samen en gaf het den titel: „Hedendaagsche Zending in onze Oost”.

Maar ook dit boek was spoedig uitgevonden. De noodzakelijkheid van een derden druk werd wel erkend, maar hij, die de aangewezen persoon was om ook dezen druk samen te stellen, was gestorven. De nieuwe secretaris van den Z. S. R. nam wel dezen arbeid ter hand, maar was toch van oordeel, dat het werk zoo uitgebreid was geworden, dat het wenschelijk was iedere zendingscorporatie van haar eigen werk te laten gewagen; hij zelf nam de leiding en eindredactie op zich. En nu is dan eindelijk het eerste deel van dit nieuwe boek, bewerkt en samengesteld door Ds H. D. J. Boissevain, secretaris van den Z. S. R., bij den zendingsboekhandel te Den Haag verschenen onder den titel: „De zending in Oost en West, verleden en heden”.

Natuurlijk is bedoeld de Nederlandsche zending. Aan de zending in West-Indië is in dezen derden druk de noodige plaats gegeven. De indeeling is in hoofdstukken dezelfde gebleven, maar is zeer vermeerderd; een paar nieuwe hoofdstukken zijn ingevoegd, o.a. De R.K. Missie onder het Protestantisch bestuur, en: Het ontstaan der Protestantische Zending.

Niet minder dan 20 personen traden als medewerkers op!

Dit heeft zijn bezwaren; als toch het geheel door één hand bewerkt wordt, is de eenheid meer verzekerd. Want wel hebben de meeste der medewerkers zich aan een bepaald, vooraf aangegeven, schema gehouden, doch niet allen deden het. Zoo bleven herhalingen niet uit. Een typisch voorbeeld hiervan vindt ge op bl. 93, en bl. 119 noot 2. Doch overwegend bezwaar leveren deze, betrekkelijk weinige dubbelures natuurlijk niet op.

In het inleidend woord zegt Ds Boissevain, dat nagenoeg alle 20 medewerkers hun arbeid hebben verricht als secretaris van de corporatie, waarover zij schreven. Hij noemt als uitzondering Prof. Dr A. M. Brouwer te Utrecht; ook moet genoemd worden mevr. J. van Andel-Rutgers, die in het tweede deel over de zending der Geref. Kerken zal schrijven.

Wij hebben in „De Zending in Oost en West” een boek van beteekenis gekregen. Het is niet te uitgebreid, maar juist van pas; de uitgave is keurig, de prijs is gering: f 2.50 per deel in prachtband.

Zonder overdrijving durven we zeggen, dat dit boek onmisbaar is voor ieder, die verder wil zien dan zijn eigen terrein; predikanten zullen zich dit boek wel allereerst aanschaffen, zonder uitzondering; maar vele, vele anderen, onderwijzers en onderwijzeressen, zendingscommissies, verenigingen van jongelingen en jongedochters zullen onmiddellijk volgen. En het is te verwachten, als men zich niet haast, dat dit werk nog onverwacht uitverkocht zal blijken te zijn.

Als wij het gaan beoordeelen treedt de dankbaarheid op den voorgrond. Ds Boissevain heeft geen gemakkelijke taak gehad: met 20 menschen te moeten werken, waarvan sommigen hem ten slotte leelijk in den steek lieten, na hem jaren te hebben opgehouden, is niet een pretje. Maar met groote volharding heeft hij doorgezet, en zijn doel bereikt. Wij wenschen hem met het aanvankelijke resultaat hartelijk geluk.

De meer algemeen georiënteerde hoofdstukken zijn vanzelfsprekend het meest interessant. Zoo leest ge al dadelijk met groote belangstelling het eerste hoofdstuk over „de R.K. missie onder het Portugeesch bestuur”. Welke prachtige gelegenheden werden geboden! En hoe schandelijk werden ze verwaarloosd of misbruikt! Een eeuw lang had Portugal er de vrije hand. Maar tot welke dwaze practijken men de toevlucht nam, leert o.a. het voorbeeld van den beroemden Franciscus Xaverius. Een jaar en drie maanden vertoefde hij in de Molukken, en doopte er in dien tijd duizenden; dat ging heel eenvoudig in zijn werk: zelf leerde hij eerst de vertaling der gebeden en der Apostolische Geloofsbelijdenis in de landstaal (hier in het Maleisch) van buiten; dan ging hij tweemaal per dag met een bel het dorp door, leerde allen het kruisteecken maken, liet hen dan de belijdenis en de gebeden nazeggen, en als dit behoorlijk gedaan werd, ging hij over tot den doop!

Het oordeel van Prof. Brouwer is wel juist: „Wie iets afweet van de inspanning, die noodig is, om in een vreemde taal iets van het Christelijk geloof mee te deelen, en bij een dynamistisch-animistische bevolking eenigen ingang te doen vinden, kan aan een dergelijke methode geen geestelijke waarde toekennen. Het is bij de bevolking niet anders dan een uiterlijke overgang, klaarblijkelijk om zich onder de bescherming te stellen van de Portugeezen en hun machtige godheid”.

Ongeveer 25 jaren waren de vooruitzichten voor de Portugeesche zending heel bijzonder gunstig geweest, maar in 1570 komt de groote omkeer met den moord op den sultan van Ternate. Omstreeks 1600 komen de Hollanders, en de Roomsche zending der Portugeezen heeft met de overwinning op de Portugeezen tegelijk volkomen afgedaan.

Het tweede hoofdstuk: „het ontstaan der Protestantische zending”, begint met een beetje polemiek tegenover Rome, die onze zending niet kan waardeeren. En dan gaat Prof. Brouwer na, waarom in de zestiende eeuw protestantische zending niet voorkwam. Deze bladzijden zijn van belang, om het onderscheid tusschen de Luthersche en Gereformeerde beginselen te leeren kennen, ook ten opzichte van het zendingswerk. Prof. Brouwer acht 21 Nov. 1599 de geboortedatum der Protestantische Zending, omdat toen de classe Amsterdam bepaalde, dat iemand zou worden gezocht om als predikant mee te gaan op de groote reis naar Indië voor de schepelingen, en men hoopte, dat deze gelegenheid mocht verkrijgen om de menschen aldaar in duisternis zittende in de ware Christelijke religie te onderrichten.

Breed wordt in het derde hoofdstuk gehandeld over de zending onder de Oost-Indische Compagnie. De conclusie van Prof. Brouwer is hier:

„Wanneer zou het wel de Oud-Hollandsche doorgaans dat vele va ten met toe eerste helft personen c gesteund”. Samen met vergeet vo zendingswa verricht, n danken aan wijzers”!

Voor den 70 bl. van dige stof

Van niet waarin de besproken willen in stukken, en aandacht va opwekken, West” aan boek te lez

C. B. te zingsrede ho tische Unie” had de z.g.

„Kunt u r „nu niet eer weert en ho C. D. U.” Te dat eens he verstaan on

Ik zou u zelf in dit bl over „De Pa en over „Ca „Ja” en „Ne is in ons bl verdedigd — van de din beneden” tes maken hebbe Inzake de et naal” en ee Sluis; vraag

Kerk en N Enkele ke hen, die Ik geloof tot het heilig zin. Wel is noemt: de „vinden in P 229) zie reg welke als zo den toegang dat er erger Zulk een af bedroven da groote ergen den toegang afwachting dien weg n lijheid sloe veel beroeri

Aan den niet goed is zoals ze wa practisch ee lijken haa lidenis op die zelf dez leer, die in woest, en, v de school in Daarom l met de bed

Men doet d papieren (m op III, waan ken wordt); vragen of z zij dan: nee moet van h beweging, d breidt, en e hun aange spraken de loochenen, C dan verder ling te doen

Leiding k caties over een dito va (misschien verschillend Reformatie”

Leiding k caties over een dito va (misschien verschillend Reformatie”

Leiding k caties over een dito va (misschien verschillend Reformatie”

Leiding k caties over een dito va (misschien verschillend Reformatie”

Leiding k caties over een dito va (misschien verschillend Reformatie”